

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**מסמך רקע בנושא:
הסדרים ייחודיים לאסירות הרות או
אמהות לילדים קטנים**

מוגש לוועדה לקידום מעמד האשה

כתיבה: דינה צדוק ואורלי לוטן

אישור: הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

14 ספטמבר, 2005

י' אלול תשס"ה

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 6016 649 - 02

פקס: 6103 649 - 02

www.knesset.gov.il/mmm

תוכן העניינים

1	מבוא
1	1. שיקולים להנהגת הסדרים ייחודיים לאסירות הרות או אמהות לילדים
3	2. מסמכים בין-לאומיים
3	2.1. מסמכי האו"ם
3	• אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד (CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD)
3	• הכללים המינימליים התקניים של האו"ם לטיפול באסירים (STANDARD MINIMUM RULES FOR THE TREATMENT OF PRISONERS)
4	2.2. מסמכי מועצת אירופה (COUNCIL OF EUROPE)
4	• כללי בתי-הסוהר האירופיים (EUROPEAN PRISON RULES)
4	• המלצה מס' 1469 (2000) של האספה הפרלמנטרית של מועצת אירופה בדבר אמהות ותינוקות בתי-סוהר
5	3. אוסטרליה
5	3.1. מדינת SOUTH WALES NEW
7	3.2. מדינת SOUTH AUSTRALIA
7	3.2.1. בתוך בתי-הסוהר
8	4. אירלנד
8	4.1. תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר
9	4.2. חלופות מאסר
9	5. ארה"ב
9	5.1. המערכת הפדרלית
9	5.1.1. תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר
9	5.1.2. חלופות מאסר
9	5.2. המערכת המדינתית
10	5.2.1. אילינוי
10	חלופות מאסר

11	5.2.2. מדינת וושינגטון
11	תוכנית מיוחדת בבית-הסוהר
11	5.2.3. ניו-יורק
11	תוכנית מיוחדת בבית-הסוהר
12	5.2.4. צפון-קרוליינה
12	חלופות מאסר
12	5.2.5. קליפורניה
12	חלופות מאסר
<u>14</u>	<u>6. בריטניה</u>
14	תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר
<u>14</u>	<u>7. ניו-זילנד</u>
15	7.1. תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר
16	7.2. חלופות מאסר
<u>17</u>	<u>8. קנדה</u>
17	תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר
<u>18</u>	<u>9. שבדיה</u>
18	9.1. חלופות מאסר
19	9.2. תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר
<u>19</u>	<u>10. הגיל המקסימלי לשהיית ילד עם אמו בבית-הסוהר במדינות אחרות</u>

מסמך זה מוגש לוועדה לקידום מעמד האשה וענייני הסדרים ייחודיים המיועדים לאסירות הרות או אמהות לילדים קטנים – חלופות מאסר והסדרים לשיכון ילדים קטנים בין כותלי בית-הכלא. בתחילת המסמך דיון בשיקולים להנהגת הסדרים ייחודיים, הן שיקולים שעניינם צורכי האם או זכויותיה הן שיקולים של טובת הילד. בהמשך המסמך סקירה משווה של הנושא במסמכים בין-לאומיים ובמדינות אוסטרליה, אירלנד, ארה"ב, בריטניה, ניו-זילנד, קנדה ושבדיה.¹

1. שיקולים להנהגת הסדרים ייחודיים לאסירות הרות או אמהות לילדים

השיקולים להנהגת הסדרים ייחודיים לאסירות הרות או אמהות לילדים קטנים נחלקים לכמה סוגים: שיקולים מערכתיים, שיקולים שעניינם צורכי האסירות ושיקולים שעניינם טובת הילד.

שיקולים מערכתיים

- **גידול במספר הכלואים בבתי-הסוהר** – בשנים האחרונות ניכרת במדינות שונות הנטייה להחמיר יותר עם עבריינים ולגזור עונשי מאסר בפועל על עבירות שבעבר היו גוררות גזרי-דין מחמירים פחות. כפועל יוצא גדל בהדרגה מספר האסירים בבתי-הכלא, ואילו היקף הסגל אינו משתנה בהתאמה. בישראל, לדוגמה, גדל מספר האסירים בין שנת 1982 לשנת 2004 מ-5,919 ל-13,236 (כלומר גידול של 136%) בהתאמה, ואילו מספר הסוהרים גדל בתקופה זו מ-2,710 ל-4,909 (גידול של 81%) בלבד.²

- **חיסכון בעלויות** – העלות הכלכלית של שיקום אם וילדיה בקהילה נמוכה מהעלות של החזקת ילדים בכלא עם אמם האסירה ומעלותה של חלופה טיפולית אחרת בעבורם במהלך תקופת מאסרה של האם. יתר על כן, בהנחה שסיכויי השיקום של נשים מחוץ לבתי-כלא סגורים גבוהים יותר, קטן בדרך זו הסיכוי שהאם תשוב לעבור על החוק וכך יורדת עלות הטיפול העתידי בה.³

שיקולים שעניינם צורכי אסירות הרות או אמהות

- **שיקולים רפואיים** – לנשים הרות ולאמהות מיניקות יש צרכים רפואיים ייחודיים שלא תמיד יכולים לקבל מענה מלא בין כותלי בית-הסוהר.⁴
- **הפרדת אסירות הרות או מיניקות משאר האסירים** – כליאת אסירות הרות ואסירות מיניקות בנפרד משאר אוכלוסיית הכלא עלולה לבודד אותן יתר על המידה ולהקשות עליהן את הגישה

¹ חלק מהמידע בנוגע למדינות השונות והפניות לאתרי אינטרנט התקבלו מענת גור, אחראית ארצית על שיקום אסירות, הרשות לשיקום האסיר וממרכז המידע של המשרד לביטחון פנים.

² אתר האינטרנט של שירות בתי-הסוהר, <http://www.ips.gov.il/Data/data.asp>, תאריך הכניסה: 26 ביולי 2005.

³ דברי הגב' ענת גור, האחראית הארצית לשיקום אסירות, הרשות לשיקום האסיר, מתוך פרוטוקול ישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 14 במרס 2005.

⁴ Rachel Taylor, Women in Prison and Children of Imprisoned Mothers, Preliminary Research Paper, Quaker United Nations Office, July 2004, p. 52.

אל שירותי הכלא, ואילו אסירות אשר מעורבות בשאר אוכלוסיית הכלא עלולות להיות חשופות יותר למחלות ולאלימות ולא לקבל מענה מלא לצורכיהן.⁵

- **שיקום האם** – פרידה מהילדים עלולה ליצור בעיות פסיכולוגיות אצל האם ולהקשות את תהליך שיקומה. שהייה במסגרת משקמת בקהילה, המאפשרת שמירה על קשר רציף עם הילדים, תורמת לתהליך השיקום של הנשים ומקטינה את הסיכוי שיחזרו לעבור על החוק בעתיד.⁶
- **מיעוט בתי-סוהר לנשים** – בשל מיעוט הנשים בקרב האסירים אין כמעט מתקני כליאה לנשים (בישראל יש רק מתקן כליאה אחד לנשים – נווה-תרצה), ועל כן, שלא כמו אסירים גברים, אשר במקרים רבים נכלאים במתקנים הקרובים יחסית למקום מגוריהם, אסירות נכלאות במקרים רבים במתקן כליאה רחוק מביתן. הריחוק הפיזי ממקום המגורים, ולכן מהמשפחה, מקשה לקיים ביקורים סדירים של ילדי האסירות בבית-הכלא ועלול לערער את הקשר שבין האם וילדיה.⁷

שיקולים של טובת הילד

- **אובדן מסגרת הטיפול העיקרית** – אמהות הן על-פי רוב המטפלות העיקריות בילדיהן, ולעתים הן אף המטפלות היחידות בהם. ילד שאמו נשלחה למאסר עלול להיוותר בלא טיפול חלופי הולם: במקרים רבים ילדי אסירות מועברים לטיפולם של בני משפחה המתקשים להתמודד עם המצב הן מסיבות בריאותיות (סבים וסבתות בגילים מתקדמים) הן מסיבות כלכליות או אחרות. לעתים ילדים אלה מועברים ממסגרת טיפול אחת לאחרת בלא רציפות של מטפל אחד ובמקרים אחרים הם מועברים לטיפול רשויות הרווחה, ואלה עשויות להפריד בין אחים כדי להימנע מלהטיל על גורם אחד את כל כובד הטיפול בהם.⁸
- **צמצום הפגיעה בילדים** – שהיית ילדי האסירות בין כותלי הכלא היא למעשה הענשתם, אף שלא עברו כל עבירה. תנאי בית-הסוהר, למרות הניסיון להתאימם במידת האפשר לצורכי הילדים, אינם סביבה אידיאלית בעבורם בין השאר בשל קשיי נגישות לשירותי חינוך מגוונים, לילדים אחרים, למשחקים ולסביבה. נוסף על כך, אווירת בית-הסוהר, הרוויה מתחים ואלימות, אינה מתאימה לילדים. מצד שני, להפרדת ילד מאמו עלולות להיות השפעות שליליות ארוכות

⁵Rachel Taylor, Women in Prison and Children of Imprisoned Mothers, Preliminary Research Paper, Quaker United Nations Office, July 2004, p. 52.

⁶ Madeleine Loy, Mothers and Children's Program, Department of Corrective Services, NSW, "A Study of the Mothers and Children's Program in the NSW Department of Corrective Services", Paper presented at the Women in Corrections: Staff and Clients Conference, convened by the Australian Institute of Criminology, in conjunction with the Department for Correctional Services SA, and held in Adelaide, October 31st–November 1st 2000, at <http://www.aic.gov.au/conferences/womencorrections/loy.html>, viewed: July 7th 2005;

דברי מר שלמה בקיש, מנכ"ל הרשות לשיקום האסיר, מתוך פרוטוקול ישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 14 במרס 2005.

⁷ United Nations, Economic and Social Council, Rights of the Child, 5 January 2005.

⁸ Rachel Taylor, Women in Prison and Children of Imprisoned Mothers, Preliminary Research Paper, Quaker United Nations Office, July 2004, pp. 29–31.

טווח על התפתחותו הרגשית, הפיזית והשכלית, ובהן פיתוח נטייה לעבריינות, בעיות התנהגותיות, טראומה פסיכולוגית והרס הקשר עם האם.⁹

- **הימנעות מביקור האם בכלא** – הגורם המטפל בילד בזמן שאמו כלואה עלול למנוע ממנו ביקורים בכלא, מסיבות שונות: העלות הגבוהה של הנסיעה ומשך הנסיעה – כאשר מדובר בבית-כלא מרוחק; חשש מתגובת הילד על ביקור במתקן הכליאה ועוד. הנתק המתהווה בין הילד ואמו מקשה עליהם את השמירה על יחסים תקינים.¹⁰

2. מסמכים בין-לאומיים

בכמה מסמכים בין-לאומיים יש הידרשות לנושא היחס לנשים הרות ואמהות לילדים בבתי-הסוהר. להלן חלק מהם:

2.1 מסמכי האו"ם

- **אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד (Convention on the Rights of the Child)**¹¹
אמנה זו קובעת כי על המדינות לנקוט את כל האמצעים הדרושים כדי להבטיח שילד יהיה מוגן מפני כל סוג של ענישה בשל מעשי הוריו, עמדותיהם או אמונותיהם.¹²
מנגד קובעת האמנה כי על המדינות להבטיח שילד לא יופרד מהוריו בניגוד לרצונם, למעט כאשר הפרדה זו נחוצה, על-פי הכרעת גוף מוסמך, לטובת הילד.¹³
- **הכללים המינימליים התקניים של האו"ם לטיפול באסירים (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)**¹⁴
בכללים אלה נקבע כי בכל בית-סוהר או מוסד ענישה המיועד לנשים יהיו הסדרים מתאימים לטיפול בתינוקות במהלך ההיריון ולאחר הלידה. במידת האפשר יש לאפשר לידה במוסד רפואי מחוץ

⁹ Rachel Taylor, Women in Prison and Children of Imprisoned Mothers, Preliminary Research Paper, Quaker United Nations Office, July 2004, pp. 44–45.

¹⁰ United Nations, Economic and Social Council, Rights of the Child, 5 January 2005.

¹¹ אמנה זו התקבלה ב-20 בנובמבר 1989, נכנסה לתוקף ב-2 בספטמבר 1990 ומופיעה באתר האינטרנט של משרד הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights), <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>, תאריך הכניסה: 5 ביולי 2005.

¹² סעיף 2 באמנה.

¹³ סעיף 9 באמנה.

¹⁴ הכללים התקבלו בקונגרס הראשון של האו"ם בנושא מניעת פשיעה והיחס לעבריינים שהתקיים בזינבה בשנת 1955, אושרו במועצה הכלכלית והחברתית בהחלטותיה ב-31 ביולי 1957 וב-13 במאי 1977 ומופיעים באתר האינטרנט של משרד הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם, <http://www.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm>. תאריך הכניסה לאתר: 5 ביולי 2005.

לכותלי בית-הסוהר. כאשר מאפשרים לתינוקות להישאר בבית-הסוהר עם אמם יש לדאוג למסגרת מתאימה לשהייתם, שתופעל בידי צוות עובדים מוסמך.¹⁵

2.2. מסמכי מועצת אירופה (Council of Europe)

- כללי בתי-הסוהר האירופיים (European Prison Rules)¹⁶
ההוראות הרלוונטיות בכללים אלה דומות בעיקרן להוראות בכללים של האו"ם (המפורטים לעיל).¹⁷
- המלצה מס' 1469 (2000) של האספה הפרלמנטרית של מועצת אירופה בדבר אמהות ותינוקות בבתי-סוהר¹⁸
לנוכח ההכרה כי הפרדת ילדים רכים מאמם גורמת לילדים בעיות ארוכות טווח וכי התפתחותם של תינוקות בבתי-סוהר מתעכבת בשל רמת הגירויים הנמוכה, האספה הפרלמנטרית של מועצת אירופה המליצה האספה לוועדת השרים (Committee of Ministers) של המועצה לבקש מהמדינות החברות:
 - לפתח חלופות ענישה בקהילה בעבור אמהות לילדים קטנים ולהימנע ככל האפשר מכליאתן בבתי-סוהר. בחלופות אלה אפשר לכלול תקופת מבחן, מאסר על-תנאי, אמצעי שיקום וכדומה.
 - לקבוע הנחיות ענישה לבתי-המשפט, שלפיהן מאסר נשים כאמור יופעל רק במקרים של הרשעה בעבירות חמורות ביותר וכאשר נמצא כי האשה מהווה סכנה לקהילה.
 - לפתח בבתי-הסוהר מסגרות קטנות בעבור נשים הרות או אמהות לילדים קטנים שנדרשות לרצות עונש מאסר, שבהן יזכו הילדים לטיפול הולם ולדאגה לטובתם האישית בידי צוות מסור ומיומן.

¹⁵ כלל 23.

¹⁶ הכללים התקבלו בוועדת השרים (Committee of Ministers) של מועצת אירופה (Council of Europe) ב-12 בפברואר 1987 ומופיעים באתר האינטרנט של ה-United Nations Crime and Justice Information Network, <http://www.uncjin.org/Laws/prisrul.htm>, תאריך הכניסה: 5 ביולי 2005.

¹⁷ כלל 28.

¹⁸ ההמלצה התקבלה בישיבת האספה הפרלמנטרית (Parliamentary Assembly) של מועצת אירופה ב-30 ביוני 2000 ומופיעה באתר האינטרנט של המועצה, <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta00/erec1469.htm>, תאריך הכניסה: 5 ביולי 2005.

3. אוסטרליה¹⁹

בכמה בתי-סוהר באוסטרליה יש מתקנים המאפשרים לאסירות שהן אמהות לילדים צעירים להחזיק את ילדיהן עמן. עם זאת, כל בית-סוהר רשאי להטיל הגבלות על מספר הנשים שיתקבלו לתוכנית, על הגיל המקסימלי של הילדים שישתתפו בה (בדרך כלל בין שנה ושלוש שנים) ועל מספר הילדים שכל אסירה רשאית להחזיק עמה.²⁰ נוסף על כך יש באוסטרליה תוכניות מיוחדות של חלופות מאסר לנשים.

במדינות אוסטרליה מופעלות תוכניות שונות, להלן כמה דוגמאות.

3.1. מדינת New South Wales²⁰

בחודש דצמבר 1996 הונהגה תוכנית אמהות וילדים (Mothers and Children's Program) במסגרת המחלקה לשירותי ענישה של מדינת New South Wales. מטרת התוכנית היא לתת עדיפות עליונה לאינטרסים של ילדים שאמם מרצה את עונשה.

במסגרת שיבוץ במסגרות השונות של התוכנית מובאים בחשבון בין השאר השיקולים האלה:

- האפשרות של טיפול מתמשך ויציב בילד בידי מבוגר קבוע;
- שמירה על קשר בין אחים;
- התנהגותו ובריאותו הפיזית והנפשית של הילד;
- בריאותה הפיזית והנפשית של האם;
- שמירה על קשרים חיוניים של הילד.

בתוכנית האמהות והילדים נכללות המסגרות האלה:

בתוך בתי-הסוהר

- מסגרת מגורים מלאים – ילדים עד גיל בית-ספר (5) יכולים לגור עם אמם באופן קבוע בשני בתי-סוהר במדינה. בתקופה שבין חודש יולי 1998 וחודש אוקטובר 1999 התגוררו 17 ילדים עם אמם בבתי-סוהר אלה. השתתפות במסגרת זו היא בעדיפות אחרונה, ורק במקרה שאין חלופות אחרות להשמת הילד.

¹⁹ מידע מאתר האינטרנט של המחלקה לשירותי משפחה וקהילה של ממשלת אוסטרליה (Department of Family and Community Services), <http://www.facs.gov.au/>, תאריך הכניסה: 7 ביולי 2005.

²⁰ Rosemary Woodward, Australian Government Department of Family and Community Services, "Occasional Paper No. 10 – Families of Prisoners: Literature Review on Issues and Difficulties", September 2003, at <http://www.facs.gov.au/research/op10/contents.htm>, viewed: July 7th 2005.

התנאים להשתתפות במסגרת זו :

- בבית-הסוהר יש מקום למגורי האם והילד ;
 - השתתפות בתוכנית האמהות והילדים היא הפתרון המיטבי להשמת הילד ;
 - האם אינה מתאימה לקריטריונים של חלופת מאסר (פירוט להלן) ;
 - האם היתה המטפלת העיקרית של הילד לפני מאסרה ;
 - האם היא בעלת המשמורת החוקית על הילד.
- **מסגרת מגורים חלקיים** – ילדים בגיל בית-ספר ומטה יכולים לגור עם אמם באופן חלקי ומדי פעם. בתקופה שבין חודש יולי 1998 וחודש אוקטובר 1999 התאפשר ל-40 ילדים להשתתף במסגרת זו ולהתגורר עם אמם בעיקר בחופשות בית-הספר.
 - **ביקורים ליום שלם** – ילדים יכולים לבלות עם אמם בבית-הסוהר משעות הבוקר המוקדמות עד שעות אחר-הצהרים המאוחרות, לפי צרכי הילד (לדוגמה : לצורך הנקה).

מרכז טרום-שחרור – להשתלבות נשים בקהילה²¹

מרכז טרום-שחרור "פרמטה" (Parramatta Transitional Centre) הוא בית מעבר לנשים לקראת שחרור ממאסר (halfway house). המרכז משמש בעבור אסירות גשר בין תקופת הענישה ובין החזרה לקהילה ולחופש. במרכז יכולות להתגורר עד 21 נשים שלחלקן ילדים המתגוררים עמן.

למרכז טרום-השחרור כמה בתים המיועדים למגורי הנשים : מותקנים בהם מכשירי אזעקה וסביב כל אחד מהם מותקנת גדר שמטרתה להגן על הנשים ועל אנשי הצוות. כחלק משגרת המרכז הנשים עוברות בדיקות שתן, בדיקות אלכוהול וחיפושים.

מטרת המרכז היא לתת לנשים כלים להשתלבות בקהילה באמצעים אלה : עידודן לקחת אחריות לחייהן ; עידודן לקבל החלטות מתוך עצמאות ; עידוד חינוך פורמלי ובלתי פורמלי ; הגברת כישורי העבודה שלהן ; לימוד אחריות לניהול כלכלי ולימוד מיומנויות יום-יומיות.

הנשים במרכז רשאיות להשתתף בתוכנית האמהות והילדים, המאפשרת לילדים עד גיל בית-הספר להתגורר באופן מלא עם אמם במרכז. מעל גיל זה הילדים יכולים לגור עם האם מדי פעם – בסופי שבוע ובחגים. נשים הרות מקבלות תמיכה רפואית במהלך ההיריון ולאחריו.

בשנים 1996–2000 שהו במרכז 99 נשים, 28 מהן עם ילדיהן.

²¹ Cleo Lynch, Department of Corrective Services, NSW, "The Parramatta Transitional Centre Integrating Female Inmates Into the Community Before Release", Paper presented at the Women in Corrections: Staff and Clients Conference, convened by the Australian Institute of Criminology, in conjunction with the Department for Correctional Services SA, and held in Adelaide, October 31st–November 1st 2000, at <http://www.aic.gov.au/conferences/womencorrections/lynch.html>, viewed: July 7th 2005.

התנאים לקבלת נשים למסגרת מרכז השחרור :

- נותרו לאשה לרצות 3–18 חודשים אחרונים של עונשה ;
- סיווג ביטחוני מינימלי ;
- העדר בעיות סמים או אלכוהול ;
- מחויבות למטרות התוכנית ;
- אישור על מצב רפואי מתאים ;
- הערכה חיובית מטעם הוועדה לתוכנית האמהות והילדים בדבר היכולת להתגורר עם ילדים.

חלופת מאסר – ריצוי העונש מחוץ לבית-הסוהר²²

אם לילד קטן או לילדים קטנים רשאית, באישור נציב שירות הענישה, לרצות את עונשה, תחת פיקוח מחמיר, שלא בבית-הסוהר : בביתה או בכל מקום מתאים אחר שבו תוכל לטפל בילדיה התלויים בה. בתקופה שבין חודש יולי 1998 וחודש אוקטובר 1999 השתתפו 11 נשים ו-20 ילדים במסגרת זו. בקשה של אשה לרצות את עונשה בדרך זו נשקלת תמיד בעדיפות עליונה.

התנאים לריצוי העונש מחוץ לבית-הסוהר :

- האשה ריצתה לפחות שלושה חודשים מעונשה ;
- נותרו לאשה לא יותר מ-12 חודשים עד לשחרור האפשרי המוקדם ביותר ;
- לאשה יש סביבת מגורים ומסגרת שיקום מתאימה ;
- אבחון וטיפול בנושאי התמכרות לסמים או לאלכוהול.

3.2. מזינת South Australia²³

3.2.1. בתוך בתי-הסוהר

בבית-הסוהר לנשים אדלייד (Adelaide Women's Prison) שבמדינת South Australia יש אפשרות לשכן ילדים עם אמם, כפוף להגבלות גיל, בטיחות וביטחון. ילדים עד גיל שלוש יכולים להתגורר בבית-הסוהר עם אמם. עקב קשיים שהתעוררו בתוכנית התברר כי הנהלים שהופעלו היו מיושנים, למשל: התוכנית התמקדה בעבר רק בילדים ששהו בבית-הסוהר באופן מלא והתברר כי יש להביא בחשבון גם את צורכיהם של ילדים המבקרים בבית-הסוהר מדי פעם.

בעקבות עמידה על הקשיים פותח בשנת 2000 "פרויקט ילדים המתגוררים בבתי-סוהר" (Children Residing in Prison), כדי לשפר את התוכנית שהיתה קיימת עד אז ולטפל בליקויים שנמצאו בה.

²² לפי סעיף (I)(2)26 בחוק הפשעים (ריצוי עונשים) של מדינת New South Wales : Crimes (Administration of Sentences) Act 1999 No 93.

מטרות הפרויקט: שיפור ההורות של האמהות; חיזוק הקשר בין האמהות וילדיהן; הגברת המודעות של האסירות לאפשרויות הפתוחות לפניהן לאחר שחרורן מבית-הסוהר ומתן שירותים לאסירות הדומים לשירותים שיקבלו בקהילה.

בין ההמלצות שגובשו בבית-הסוהר לנשים אדלייד בכל הקשור להפעלת התוכנית:²³

- יש לשקול תמיד בעדיפות עליונה את טובת הילד;
- יש להפריד את המתקנים שבהם ישוכנו המשתתפות בתוכנית ממגורי שאר אוכלוסיית בית-הסוהר כדי לסייע בקידום יכולתן ההורית;
- יש ליצור שיתוף פעולה עם מוסדות בקהילה כדי לתת שירותים לילדים;
- יש לדאוג לשירותים רפואיים לילדים.

4. אירלנד²⁴

4.1 תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר

בכללי בתי-הסוהר של אירלנד (Prison Rules, 2005)²⁵ נקבעו כללים בדבר האפשרות של מגורי ילדים עם אמם בהיותה אסירה. להלן כמה מכללים אלה:

- אפשר לקבל למגורים בבית-הסוהר ילד של אסירה שגילו מתחת ל-12 חודשים במטרה שישהה עם אמו כדי לסייע בקידום ההנקה – עד הגיעו לגיל 12 חודשים. האמור תקף גם לגבי תינוק של אסירה שילדה במהלך ריצוי עונשה.
- רק במקרים יוצאי דופן יוכל הילד להמשיך לשהות בבית-הסוהר לאחר גיל 12 חודשים.
- ילד שהתקבל לבית-סוהר על-פי הכללים לא יורחק מטיפול אמו אלא על-פי צו בית-משפט או בהסכמת האם.
- לאסירה שהותר לילדה לגור עמה בבית-הסוהר מותר לדאוג לאספקת מוצרים לטיפול בו, על חשבונה או על חשבון גורם אחר המוכן לממן זאת, כפוף לשמירה על הסדר, על הביטחון ועל הבטיחות.
- לפני שחרור ילד מבית-הסוהר בלי אמו יש לדאוג להשמה המתאימה לו בהתייעצות עם האם ועם מנהל שירותי הבריאות.

²³ לא ידוע אילו מההמלצות התקבלו או יושמו בפועל.

²⁴ מידע מאתר האינטרנט של המשרד למשפטים, לשוויון ולתיקוני חקיקה של אירלנד (Department of Justice, Equality and Law Reform), <http://www.justice.ie/>, תאריך הכניסה: 10 ביולי 2005.

²⁵ סעיף 18 בכללי בתי-הסוהר. את הכללים פרסם השר למשפטים, לשוויון ולתיקוני חקיקה בחודש יוני 2005; צפוי שהכללים ייכנסו לתוקף בשנת 2006, והם מופיעים באתר האינטרנט, <http://www.justice.ie/80256E010039C5AF/vWeb/pcJUSQ6DKN8U-en>, תאריך הכניסה: 10 ביולי 2005.

4.2. חלופות מאסר

באירלנד מונהגות חלופות מאסר שאינן ייחודיות לנשים, והן נקבעות מטעם בתי-המשפט ומופעלות בידי **שירות המבחן והרווחה (Probation and Welfare Service)**. בין החלופות:²⁶

- **צו לשירות הקהילה (Community Service Order)** – העבריין נדרש לעבוד בעבור הקהילה בהיקף 40–240 שעות בלא קבלת תשלום. השירות בקהילה, המותנה בהסכמת העבריין, ישמש חלופה לכליאה. הצו ניתן במקום עונש מאסר, כאשר גיל העבריין מעל 16 ובהסכמתו.
- **צו מבחן (Probation Order)** – הצו משחרר את העבריין על-תנאי במקרה שבו בית-המשפט סבור כי אין צורך בעונש מאסר על העבירה שבה הורשע. על העבריין להתחייב לעמוד בכל תנאי הצו, ובכלל זה פיקוח של קצין מבחן.

5. ארה"ב

5.1. המערכת הפדרלית²⁷

5.1.1. תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר

שירות בתי-הסוהר מספק לאסירות שירותים רפואיים וחברתיים במה שקשור למניעת היריון, להפלה, להיריון וללידה. אסירה הרה יולדת בבית-חולים מחוץ לבית-הסוהר ואין אפשרות של החזרת התינוק לבית-הסוהר עם האם. על שירותי הרווחה האזרחיים לדאוג להשמת התינוק במסגרת טיפול חלופית. ביקורי התינוק אצל אמו נעשים לפי מדיניות הביקורים הרגילה.

5.1.2. חלופות מאסר

שירות בתי-הסוהר מפעיל **תוכנית מגורים בקהילה**, המכונה "אמהות ותינוקות גדלים יחד" (MINT – Mothers and Infants Nurturing Together). המטרה בתוכנית זו היא לפתח קשר בין האם והתינוק ולשפר את היכולת ההורית של אסירות בסיכון ביטחוני נמוך. במסגרת התוכנית האסירה שוהה במסגרת קהילתית בסוף תקופת ההיריון, ולאחר הלידה היא רשאית לשהות עם התינוק במשך שלושה חודשים. במסגרות מסוימות ניתנת אפשרות להאריך את תקופת השהות המשותפת. בין התנאים להשתתפות בתוכנית: האשה הרה בעת מאסרה; היא בשליש האחרון של ההיריון; נותרו לה פחות מחמש שנים לסיום תקופת העונש; היא זכאית לחופשות.

5.2. המערכת המדינתית²⁸

²⁶ לא נמצאה התייחסות מיוחדת להפעלת חלופות אלה על נשים הרות או אמהות לילדים.
²⁷ מידע מאתר האינטרנט של שירות בתי-הסוהר הפדרלי של ארה"ב (Federal Bureau of Prisons), http://www.bop.gov/inmate_programs/female.jsp, תאריך הכניסה: 14 ביולי 2005.

בחלק ממדינות ארה"ב מתאפשרת שהיית ילדים בין כותלי בית-הסוהר עם אמם ומוצעות חלופות מאסר ומעצר לנשים הרות או אמהות לילדים. חלק מהתוכניות מופעלות בידי קבלנים חיצוניים, בשיתוף המדינה או בפקוח מטעמה, ובמקרים רבים הן מיועדות לנשים עם בעיות הנובעות משימוש בסמים או באלכוהול.

החלופות הקהילתיות למאסר או למעצר מתחלקות לשלושה סוגים: תוכניות מגורים בקהילה המיועדות לנשים מורשעות; תוכניות מגורים בקהילה המיועדות לנשים מורשעות ולנשים העומדות לפני משפט; תוכניות בלא מגורים ובהן דיווח יומי או טיפול יומי, שחרור לעבודה או ללימודים, מעצר-בית או מעקב אלקטרוני. נוסף על תוכניות אלה מופעלות תוכניות מעבר, המיועדות לאמהות לילדים אשר משוחררות בערבות או על-תנאי ולנשים לאחר שחרור מהכלא, ופועלים מנהלי מקרה case managers.

להלן דוגמאות לתוכניות שמופעלות בכמה מדינות.²⁹

5.2.1. אילינוי

30 חלופות מאסר

• Maternity Objectives Management – MOM's

תוכנית זו פותחה בעבור נשים העצורות לפני משפט אולם היא פתוחה גם לאסירות בשלב שלפני שחרורן ולנשים בתקופת מבחן (probation). התוכנית מיועדת לנשים המכורות לסמים או הזקוקות לטיפול בשל שימוש בסמים, **בשלבם שונים של היריון או לאחר לידה**. התוכנית מאפשרת **מגורים בקהילה** למספר מקסימלי של 16 נשים הרות או לאחר לידה ולילדיהן עד גיל חמש.

• תוכנית השריף לחופשות לנשים (Sheriff's Female Furlough Program – SFFP)

התוכנית מאפשרת לנשים הכלואות בבית-הסוהר של מחוז קוק **לצאת מבית-הסוהר לבתייהן מדי ערב כדי לטפל במשפחתן**. תוכנית זו מיועדת לנשים המרצות את עונשן בגין עבירות לא אלימות. על המשתתפות בתוכנית להתייצב מדי בוקר בבית-הסוהר ולהשתתף בפעילויות כגון הדרכה לשיפור מיומנויות עבודה, שיעורי הורות, הדרכה בענייני בריאות, לימוד קרוא וכתוב ובדיקת סמים. השחרור מדי ערב נעשה **בניטור אלקטרוני** ועל הנשים להישאר בבתייהן עד חזרתן לבית-הסוהר למחרת בבוקר. בשנת 2000 השתתפו בתוכנית זו כ-100 נשים מדי יום.

• תוכנית לאיחוד מחדש בין אמהות לילדים (Mother-Child Reunification Program)

²⁸ מידע מאתרי האינטרנט של המכון הלאומי לענישה (NIC - National Institute of Corrections), <http://www.nicic.org>, ושל האיגוד לנשים אסירות (WPA - Women's Prison Association), <http://www.wpaonline.org>, תאריך הכניסה: 17 ביולי 2005.

²⁹ National Institute of Corrections, "Mother Child Community Corrections Project – Preliminary Mother Child Program Inventory", 2001, at <http://www.nicic.org/library/016737>, and National Institute of Corrections, "Directory of Community-Based Programs for Women Offenders", 2000, at <http://www.nicic.org/pubs/2000/016671.pdf>, viewed: July 19th 2005.

³⁰ מידע מאתר האינטרנט של משרדי השריף של מחוז קוק באילינוי (Cook County Sheriff's Office), המחלקה לשירותים משפטיים לנשים (Department of Women's Justice Services), <http://www.cookcountysheriff.org/womensjustice/index.html>, תאריך הכניסה: 19 ביולי 2005.

תוכנית זו מיועדת לנשים לפני או אחרי שחרור ממאסר בלא עבר של אלימות וללא בעיות רפואיות. התוכנית מאפשרת **מגורים בקהילה** לקבוצה של 10–24 נשים ולתינוקות שנולדו להן (newborns).

5.2.2. מדינת ושינגטון

תוכנית מיוחדת בבית-הסוהר³¹

במרכז הענישה לנשים של מדינת ושינגטון (Washington Corrections Center for Women) מופעלת בשיתוף עם שירותי החינוך של האזור "תוכנית מגורים להורות" (Residential Parenting Program). תוכנית זו מאפשרת לאסירות הרות המסווגות סיווג בטחוני נמוך ובלא עבר של עבירות מין לחזור לאחר הלידה עם התינוק ולהתגורר ביחידה מיוחדת בבית-הסוהר. האסירות המשתתפות בתוכנית זו אחראיות לטיפול בילדיהן 24 שעות ביממה. במסגרת התוכנית הן מקבלות הדרכה לשיפור ההורות והילדים מקבלים מסגרת מעשירה המסייעת בהתפתחותם.

5.2.3. ניו-יורק

תוכנית מיוחדת בבית-הסוהר

מגורי תינוקות בבית-הסוהר (Nursery Programs)³²

בשני בתי-סוהר בניו-יורק (Bedford Hills ו-Taconic) יש אפשרות לשכן תינוקות עד גיל 12 חודשים עם אמם. יש אפשרות להאריך תקופה זו עד גיל 18 חודשים אם יש סבירות גבוהה שהאם תשחרר עד שהתינוק יגיע לגיל זה. האם האסירה שוהה עם התינוק 24 שעות ביממה במשך שבועיים עד שישה שבועות ולאחר תקופה זו היא משתתפת בפעילות הרגילה של בית-הסוהר והתינוק שוהה בפעוטון.

באחד מבתי-הסוהר (Taconic) תנאי מרכזי להשתתפות בתוכנית הוא השתתפות האם בתוכנית לטיפול מקיף בשימוש לרעה באלכוהול ובסמים (Comprehensive Alcohol and Substance Abuse Treatment – CASAT).

- במקרים המפורטים להלן לא יותר לאסירה להשתתף בתוכנית: גזר-הדין שלה הוא לתקופה ממושכת; יש לה עבר אלים; יש לה בעיות פסיכיאטריות חמורות; יש לה עבר פלילי עשיר; יש לה עבירות משמעת רבות.

- חלופות מאסר³³ ATIP Brick House, Syracuse, New York – תוכנית מגורים בקהילה המיועדת לעברייניות עם בעיית סמים או אלכוהול, ועדיפות ניתנת לנשים הרות. חלופה זו מיועדת

³¹ מידע מאתר האינטרנט של המחלקה לשירותי ענישה (Department of Corrections) של מדינת ושינגטון, <http://www.doc.wa.gov/facilities/wccwdescription.htm>, תאריך הכניסה: 18 ביולי 2005.

³² מידע מאתר האינטרנט של ארגון רשת קשר למשפחות ולענישה (Family & Corrections Network), <http://www.fcnetwork.org/4thnorth/children.html>, וכן מאתרי האינטרנט <http://www.geocities.com/MotorCity/Downs/3548/facility/taconic.html> ו-<http://www.geocities.com/MotorCity/Downs/3548/facility/bedford.html>, תאריך הכניסה: 20 ביולי 2005.

לנשים באחד מהמצבים המשפטיים האלה: שחרור לפני משפט ומצבים של דחיית משפט, שחרור על-תנאי, לפני שחרור או לאחר מעצר. השירותים ניתנים בשיתוף מידי סוכנות ציבורית וקבלן.

- **Women's Day Treatment Program, Bronx, New York** – חלופת מעצר לנשים טרם הכרעת הדין. בתוכנית זו לא נכללים מגורים ומוצעים שירותי גמילה לנשים, טיפול בילדים צעירים מגיל בית-הספר, ייעוץ משפחתי, ייעוץ לאם ולילד, קבוצות לנשים הרות והכשרה לפיתוח כישורי הורות. בתוכנית נכללים גם דיווח לבית-המשפט וסיוע משפטי.

5.2.4. צפון-קרוליינה³⁴

חלופות מאסר

- **"בית הפסגה" (Summit House)**³⁵

תוכנית **מגורים בקהילה** המיועדת לנשים הרות ולאמהות לילדים עד גיל שבע שהורשעו בעבירות לא אלימות והן בתקופת מבחן. תקופת השהייה הממוצעת ב"בית הפסגה" היא כ-18 חודשים, ולכל אחת מהמשתתפות נקבעת תוכנית טיפול אישית בהתאם לצרכיה ולהתקדמות השיקום שלה. מטרת התוכנית היא לחזק את המשפחות ואת היחסים בתוכן, לפתח יכולת ניהול כלכלית וכישורי עבודה ולשפר את כישורי ההורות. התוכנית מתקיימת בשלושה בתי מגורים בערים שונות במדינה שבכל אחד מהם הנשים מנהלות חיים משותפים.

5.2.5. קליפורניה³⁶

חלופות מאסר

³³ National Institute of Corrections, Mother Child Community Corrections Project Preliminary Mother Child Program Inventory, at <http://www.nicic.org/library/016737>, viewed: August 31st 2005; Directory of Community Based Programs for Women Offenders, at <http://www.nicic.org/pubs/2000/016671.pdf>, viewed: August 31st 2005.

³⁴ מידע מאתר האינטרנט של מחלקת הענישה (Department of Corrections) של מדינת צפון-קרוליינה, <http://www.doc.state.nc.us/>, תאריך הכניסה: 19 ביולי 2005.

³⁵ National Institute of Corrections, "Summit House", at <http://www.nicic.org/Library/016734>, viewed: July 19th 2005.

³⁶ מידע מאתר האינטרנט של המחלקה לשירותי ענישה בקליפורניה (California Department of Corrections and Rehabilitation), <http://www.cdcr.ca.gov/>, תאריך הכניסה: 19 ביולי 2005.

חלופות מאסר לנשים הרות או אמהות לילדים מוסדרות בקליפורניה בחוק 1174 – Pregnant and Parenting Women’s Alternative Sentencing Program Act. בחוק זה כלולה הקצאת תקצוב לפיתוח מחקרים ותוכניות לנשים הרות או אמהות לילדים מתחת לגיל שש (בעת הכניסה לתוכנית) הסובלות מבעיית סמים או אלכוהול. על-פי החוק מתקנים לשירות אסירות כאלה יוקמו בשיתוף עם סוכנויות חיצוניות בסיוע מחלקת הענישה ובפיקוחה. לפחות ילד אחד צריך לשהות עם האם במתקן. לא יתקבלו לתוכנית נשים אשר הורשעו בעבר או בהליך הנוכחי בעבירות של רצח, הטלת מום, אונס, חטיפה, מעשה סדום ועבירות מסוימות אחרות. לא יתקבלו לתוכנית גם נשים שנגזרה עליהן תקופת מאסר ממושכת מ-36 חודשים.³⁷

להלן דוגמאות לכמה מהתוכניות המופעלות במדינת קליפורניה.

- **תוכנית אסירות אמהות בקהילה (Community Prisoner Mother Program – CPMP):**³⁸ תוכנית זו מאפשרת לנשים הרות ולאמהות לילדים מתחת לגיל שש אשר נידונו לעונשי מאסר עד שש שנים לעבור מבית-סוהר של המדינה למגורים בקהילה לשם ריצוי עונשן. ההכוונה לתוכנית נעשית בתקופה שבה האשה כלואה בבית-כלא רגיל. אפשר לשכן עם האם עד שני ילדים שגילם פחות משש שנים. התוכנית מיועדת לאסירות בלא עבר אליה והיא נמשכת שנתיים. התוכנית מופעלת תחת פיקוח המחלקה לענישה של מדינת קליפורניה (Department of Corrections) ונקבעו כללים מפורטים בדבר הזכות להשתתף בתוכנית. בעבר הופעלה התוכנית בשבעה מתקנים בקליפורניה, אבל בחודש יולי 2004 היו רק שלושה מתקנים כאלה.
- **Family Foundation Program, Los Angeles and Sacramento**³⁹ – תוכנית מגורים בקהילה לנשים מורשעות, המשמשת אלטרנטיבה לשהות בכלא. התוכנית מיועדת לנשים הרות או אמהות לילדים מתחת לגיל שש שבעברן שימוש בסמים. תנאי הכרחי להשתתפות בתוכנית הוא שילד אחד לפחות ישהה עם אמו, ויש אפשרות של שהיית ילד אחד נוסף.
- **Phoenix house**⁴⁰ – תוכנית מגורים בקהילה, המיועדת לנשים מורשעות בלבד – עברייניות עם ילדים קטינים שסיימו תוכנית לטיפול בהתמכרויות בבית-הכלא. משך התוכנית שישה חודשים.

³⁷ אתר האינטרנט <http://caselaw.lp.findlaw.com/cacodes/pen/1174-1174.9.html>, תאריך הכניסה: 23 באוגוסט 2005.

³⁸ Cassie Pierson, Staff Attorney, California Coalition for Women Prisoners, "Legal Corner: Community Based Programs for Mothers", on California Coalition for Women Prisoners internet site: <http://www.womenprisoners.org/fire/000115.html>; Legal Services for Prisoners with Children, "Medical Clearance Approvals Plague Pregnant Women Prisons", at <http://prisonerswithchildren.org/news/medicalclearance.htm>, viewed: July 19th 2005; Directory of Community Based Programs for Women Offenders, at <http://www.nicic.org/pubs/2000/016671.pdf>, viewed: August 31st 2005.

³⁹ National Institute of Corrections, "Mother Child Community Corrections Project Preliminary Mother Child Program Inventory", at <http://www.nicic.org/library/016737>, viewed: August 31st 2005.

⁴⁰ National Institute of Corrections, "Mother Child Community Corrections Project Preliminary Mother Child Program Inventory", at <http://www.nicic.org/library/016737>, viewed: August 31st 2005.

- **Transitional Center (Project Premie)**⁴¹ – תוכנית מגורים בקהילה לנשים מורשעות. התוכנית מיועדת לנשים הרות או אמהות לילדים מתחת לגיל חמש שיש להן בעיות הקשורות לשימוש באלכוהול או בסמים. משך התוכנית 6–18 חודשים. במסגרת התוכנית ניתן טיפול יום לנשים הרות.

6. בריטניה⁴²

תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר

שירותו בתי-הסוהר בבריטניה מפעיל 17 בתי-סוהר לנשים. כ-55% מכלל האסירות הן אמהות לילדים מתחת לגיל 16 וליותר משליש מכלל האסירות יש ילד מתחת לגיל חמש. באמצעות "צוות הנשים" של שירותו בתי-הסוהר (the Women's Team) יש טיפול מיוחד בצרכים המיוחדים של אסירות ובמסגרתו, בין השאר:

• נשים הרות

אסירות הרות ישנות בדרך כלל עם שותפה לחדר (כדי שלא תשהינה לבד בלילה) או שהן מקבלות מיטה ביחידת הבריאות, כדי לספק להן תמיכה. טיפול רפואי ניתן באמצעות שירותי הבריאות הממלכתיים ונעשים הסדרים ללידה בבית-חולים מחוץ לבית-הסוהר.

• יחידות לאם ולתינוק (Mother and Baby Units)

יחידה לאם ולתינוק היא יחידה נפרדת בבית-הסוהר שאפשר לשכן בה תינוקות יחד עם אמם האסירה. בחמישה בתי-סוהר לנשים יש יחידות לאם ולתינוק ואפשר לשכן בכולן גם יחד עד 90 אמהות לילדים. בחלק מבתי-הסוהר אפשר לשכן ילדים עד גיל 18 חודשים ובחלקם עד גיל תשעה חודשים.

הקבלה ליחידות נעשית בכל מקרה לגופו, ומחליט עליה מנהל בית הסוהר בהמלצת צוות רב-תחומי. ההחלטה נעשית על-פי שיקולים של טובת הילד.

7. ניו-זילנד⁴³

⁴¹ Ibid.

⁴² מידע מאתר האינטרנט של שירותו בתי-הסוהר בבריטניה (HM Prison Service), <http://www.hmprisonservice.gov.uk/>, תאריך הכניסה: 13 ביולי 2005.

⁴³ מידע מאתר האינטרנט של המחלקה לענישה של ממשלת ניו-זילנד (Department of Corrections), <http://www.corrections.govt.nz/public/policyandlegislation/>, תאריך הכניסה: 29 ביוני 2005.

7.1. תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר

בשנת 2004 נחקק בניו-זילנד חוק ענישה חדש (Corrections Act 2004) שמכוחו הותקנו תקנות ענישה חדשות (Corrections Regulations 2005). החוק והתקנות נכנסו לתוקף ב-1 ביוני 2005 וכלולים בהם הסדרים מיוחדים בין כותלי בית-הסוהר לאסירות הרות ואמהות לתינוקות, בהם:

• הסדרים לאסירות הרות⁴⁴

אסירות הרות מקבלות בבית-הסוהר יחס מיוחד מתוך כוונה להיענות לצרכים המיוחדים שלהן ולשמור שמירה מרבית על בריאות התינוק. אסירות הרות זכאיות לטיפול רפואי ולהשגחה רפואית צמודים במהלך ההיריון והלידה. במקרים מסוימים מתאפשרת נוכחות בן-זוג או אדם אחר התומך באסירה בבדיקות הקשורות להיריון ובלידה.

• שהיית תינוק עם אמו האסירה⁴⁵

אסירה שילדה תינוק בתקופת מאסרה או שהחלה את תקופת מאסרה כאשר טרם מלאו לתינוקה שישה חודשים זכאית להחזיק את התינוק עמה עד ליום שלאחר הגיעו לגיל שישה חודשים, באישור מנהל בית-הסוהר. האישור יינתן בהתקיים כל התנאים האלה: (1) טובת התינוק מחייבת שהוא יישאר עם אמו; (2) אין סתירה לצו שיפוטי הקשור לתינוק; (3) לא תהיה פגיעה בביטחון ובסדר הציבורי של בית-הסוהר; (4) האם מתקשרת בהסכם הורות עם המנהל, שלפיו היא אחראית לטיפול בתינוק בזמן שהייתו בבית-הסוהר. בהסכם תיכלל הוראה בדבר הגורם שיהיה אחראי לטיפול בתינוק בסיום תקופה זו.

אסירה המבקשת שתינוקה ישהה עמה בבית-הסוהר תגיש בקשה להתקבל ליחידה לטיפול עצמי (Self-Care Unit), שהיא מעין יחידת מגורים בבית-הסוהר.

בחוברת המדיניות והנהלים של המחלקה לענישה נקבעו הוראות מפורטות בכל הקשור לתוכנית לשהות תינוקות בבית-הסוהר. לפי הוראות אלה: האם אחראית להכנת ארוחות לה ולתינוק; האם אחראית לרכישת תחליפי חלב על חשבונה בעת גמילת התינוק; יש לאפשר לאם הזדמנויות רבות ככל האפשר להשתתף בתוכניות שיקום ועבודה; לתינוק יסופקו שירותי רפואה על חשבון האם ואסור לאם להשאיר את התינוק בהשגחת אסיר אחר.

• ביקורים יומיים של התינוק⁴⁶

במקרים שבהם תינוק שטרם מלאו לו שישה חודשים אינו שוהה בכלא עם אמו, בין מבחירה ובין מכיוון שלא מתקיימים התנאים שצוינו לעיל, האם, אם ילדה אותו בתקופת מאסרה בבית-הסוהר

⁴⁴ סעיפים D.16-D.15 בחוברת המדיניות והנהלים (Policy and Procedures Manual) של המחלקה לענישה של ממשלת ניו-זילנד, מתוך אתר האינטרנט, <http://www.corrections.govt.nz/public/policyandlegislation/ppm/index.html>, תאריך הכניסה: 29 ביוני 2005.

⁴⁵ תקנות 174-170 בתקנות הענישה וסעיפים F.06-F.05 בחוברת המדיניות והנהלים של המחלקה לענישה.

⁴⁶ תקנות 178-175 בתקנות הענישה וסעיף D.16.01 בחוברת המדיניות והנהלים של המחלקה לענישה.

או שהחלה את תקופת מאסרה כשטרם מלאו לו שישה חודשים, זכאית לביקורים יומיים של התינוק. ביקורים אלה כפופים לאישור מנהל בית-הסוהר, ואישור ניתן בהתקיים התנאים שפורטו לעיל לשהיית התינוק עם אמו וכפוף לאישור המנהל הכללי של המחלקה לענישה (Chief Executive of the Department of Corrections) כי הגורם המטפל בתינוק מוסמך לבקר את האסירה מדי יום. לאסירה המשתתפת בתוכנית זו תהיה גישה 24 שעות ביממה למשאבת חלב. בעת הביקור ישהו היא ותינוקה בחדר נפרד שיש בו גישה למשטח החתלה, מקרר, מים זורמים, שירותים, מיטה לתינוק וחצר.

- המנהל הכללי של המחלקה לענישה מוסמך להאריך את שהיית התינוק בבית-הסוהר או את תקופת הביקורים היומיים לתקופה נוספת, שלא תאריך משלושה חודשים, אם צפוי כי האם תשתחרר בתוך תקופת שלושת החודשים האלה או אם מתקיימות נסיבות יוצאות דופן.

7.2. חלופות מאסר

המחלקה לענישה בניו-זילנד מפעילה חלופות מאסר בקהילה, ובהן ריתוק לבית (Home Detention), שמטרתן להפחית את הסיכוי שהעבריין יחזור לפשיעה.

ריתוק לבית מאפשר לעבריין לעבוד, לעמוד במחויבויות משפחתיות, לשמור על קשר עם משפחתו ולהשתתף בתוכניות שיקום. חלופה זו עשויה להתאים בפרט לעבריינים עם צרכים מיוחדים, כגון נשים הרות או אמהות לילדים קטנים.

ריצוי עונש בריתוק לבית ייעשה בהתאם להוראות אלה:

- שופט הגוזר על נאשם עד שנתיים מאסר מחליט אם להתיר לו לפנות לוועדת השחרורים (New Zealand Parole Board) בבקשה לרצות את עונשו בריתוק לבית.
- נאשם שנגזר עליו עונש מאסר ארוך משנתיים רשאי לפנות לוועדת השחרורים בבקשה לרצות את המשך עונשו בריתוק לבית עד שלושה חודשים לפני התאריך שבו יהיה זכאי לשחרור על-תנאי.
- שירות המבחן הקהילתי (Community Probation Service) מכין דוח מקיף על התאמת העבריין לתוכנית.
- ועדת השחרורים מחליטה, על יסוד הדוח של שירות המבחן, אם לאשר את המשך ריצוי העונש בריתוק לבית.
- נאשם שנגזר עליו עונש מאסר קצר משנתיים ישוחרר אוטומטית מהריתוק לבית לאחר ריצוי מחצית תקופת העונש. נאשם שנגזר עליו עונש ארוך יותר – ועדת השחרורים תחליט על משך תקופת הריתוק לבית.
- אמצעי הפיקוח על המרצים את עונשם בריתוק לבית:
 - ניטור אלקטרוני – העבריין עונד לרגלו צמיד אלקטרוני אשר משדר איתות רציף. אם הוא מנסה להסיר את הצמיד או לצאת מהבית בלא אישור מופעלת אזעקה ואיש ביטחון נשלח אל הבית.

- בדיקות ביטחוניות – אנשי ביטחון בודקים את נוכחות העבריין בבית ובמקומות אחרים שהוא אמור להימצא בהם (מקום העבודה וכדומה).
- פיקוח מטעם קצין מבחן – לפחות שלוש פעמים בשבוע במהלך המחצית הראשונה של תקופת הריתוק לבית.
- עבריין המרצה את עונשו בריתוק לבית מחויב להשתתף בתוכניות שיקום שמטרתן להפחית את הסיכוי שיחזור לעולם הפשע.

8. קנדה⁴⁷

תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר

בקנדה מופעלת **תוכנית האם והילד** (Mother-Child Program) בכמה בתי-סוהר.⁴⁸ מטרת התוכנית היא לחזק את הקשר בין התינוק ואמו, מתוך התחשבות בראש ובראשונה בטובת הילד, לרבות ביטחונו וטובתו הפיזית, הרגשית והרוחנית.

התוכנית הופעלה בשנת 1997 בבית-סוהר אחד והיתה אמורה להיות מופעלת בבתי-סוהר נוספים בשנת 1998.⁴⁹

יש שתי דרגות של השתתפות בתוכנית:

- מגורים מלאים – הילד גר עם אמו בבית-הסוהר באופן קבוע.
- מגורים חלקיים – הילד גר עם אמו בבית-הסוהר רק חלק מהזמן, כגון בסופי שבוע, בחגים, בחופשות מבית-הספר וכדומה.

⁴⁷מידע מאתר האינטרנט של שירות הענישה של קנדה (Correctional Service of Canada), http://www.csc-scc.gc.ca/text/home_e.shtml, תאריך הכניסה: 24 במאי 2005.

⁴⁸אתר האינטרנט של שירות הענישה של קנדה, http://www.csc-scc.gc.ca/text/prgrm/fsw/pro02-5_e.shtml, תאריך הכניסה: 6 ביולי 2005.

⁴⁹לא נמצא מידע על בתי-הסוהר שהתוכנית מופעלת בהם כיום.

- מנהל בית-הסוהר מוסמך להחליט בכל הקשור להשתתפות בתוכנית ולסיום ההשתתפות בה.
- רק אסירות המסווגות **סיווג ביטחוני מינימלי או בינוני** והכלואות בבתי-סוהר שהתוכנית מופעלת בהם זכאיות להשתתף בה.
- **אשה שהורשעה בעבירה הקשורה בילדים** אינה רשאית להשתתף בתוכנית, אלא אם כן המציאה חוות דעת פסיכיאטרית הקובעת שהיא אינה מהווה סכנה לילדה.
- **בתוכנית המגורים המלאים** הגיל המקסימלי של הילד הוא **ארבע שנים**. **בתוכנית המגורים החלקיים** הגיל המקסימלי של הילד הוא **12** (יום הולדתו ה-13).⁵¹ אפשר לשקול הגבלות גיל אחרות, אולם כל שינוי דורש הנמקה בכתב ואישור מטעם סגן נציב שירות הענישה לענייני נשים וסגן הנציב האזורי.
- על האשה להיות מוכנה לטפל בילד 24 שעות ביממה ולהכין תוכנית חירום לטיפול בו במקרה הצורך.
- לפני הקבלה לתוכנית **יעבור הילד הערכה מטעם רשויות הרווחה או מטעם מומחה אחר לטיפול בילדים**, בין השאר בפרמטרים אלה: מידת הפגיעה בו אם יוצא מסביבתו הנוכחית; המסוגלות ההורית של האם; יחסה של האם אליו ואל ילדיה האחרים; מצבו הרפואי וההתנהגותי ומצב בריאותו הנפשית; רצונו והערכת הגורם המטפל הנוכחי בו.

9. שבדיה⁵²

9.1. חלופות מאסר

באופן כללי, מדיניות מערכת המשפט בשבדיה היא להימנע ככל האפשר מעונשי מאסר, בשל הנזק הרב שהם גורמים. לכן בשבדיה **אפשר לרצות תקופת מאסר קצרה בקהילה בפיקוח מוגבר באמצעות ניטור אלקטרוני**. אדם שנידון לתקופת מאסר בקהילה רשאי לצאת מביתו רק בשעות מסוימות ולצרכים מוגדרים והמעקב נעשה באמצעות תיוג אלקטרוני.⁵³

⁵⁰ הנחיית נציב שירות הענישה של קנדה בדבר תוכנית האם והילד בבתי-הסוהר, הנחיה מס' 768, 27 בפברואר 2003 (Commissioner's Directive Institutional Mother-Child Program), באתר האינטרנט, http://www.csc-scc.gc.ca/text/plcy/cdshtm/768cd_e.shtml, תאריך הכניסה: 6 ביולי 2005.

⁵¹ כך במקור.

⁵² מידע מאתר האינטרנט של שירות בתי-הסוהר והמבחן של שבדיה (Swedish Prison and Probation Service), http://www.kvv.se/templates/KVV_Infopage_general.asp?id=2313, תאריך הכניסה: 29 ביוני 2005; מתוך דוח של משרד המשפטים של שבדיה, "Principles for the Treatment of Women Sentenced to Imprisonment", באתר האינטרנט, <http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/20719>, תאריך הכניסה: 21 ביוני 2005, ובאתר האינטרנט <http://www.legislationline.org/>, של הנציבות האירופית (European Commission) ושל המשרד למוסדות דמוקרטיים ולזכויות האדם (ODIHR) של הארגון לביטחון ולשיתוף פעולה באירופה (OSCE), תאריך הכניסה: 29 ביוני 2005.

⁵³ לא נמצאו פרטים נוספים על מהות התוכנית לריצוי העונש בקהילה או על תנאי ההשתתפות בה.

9.2. תוכניות מיוחדות בבית-הסוהר

לפי החוק בשבדיה (The Prison Treatment Act) **אסירה רשאית להחזיק עמה במאסר את תינוקה עד הגיעו לגיל 12 חודשים**. תקופת השהייה הממוצעת של תינוק בבית-הכלא היא חודשיים עד שלושה חודשים, אולם מדיניות הממשלה ושירות בתי-הסוהר והמבחן בשבדיה היא למנוע ככל האפשר שהיית ילדים בבתי-הסוהר.

10. הגיל המקסימלי לשהיית ילד עם אמו בבית-הסוהר במדינות אחרות⁵⁴

המדינה	הגיל המקסימלי
איסלנד	רק תינוקות יונקים קטנים ביותר ותינוקות עם צרכים מיוחדים
אנגליה וויילס	בשלושה בתי-סוהר סגורים יש מקום ל-34 תינוקות עד גיל תשעה חודשים בבית-סוהר פתוח אחד יש מקום ל-20 תינוקות עד גיל 18 חודשים
גרמניה	בשישה בתי-סוהר סגורים – עד גיל שלוש בשני בתי-סוהר פתוחים – עד גיל שש
דנמרק	ילדים עד גיל שלוש יכולים לשהות עם האם או עם האב, בתנאי שצפוי כי ההורה ישתחרר עד שיגיעו לגיל זה) בפועל רק ילדים מעטים מוחזקים בבתי-הסוהר
הולנד	בבית-סוהר פתוח למחצה אחד – עד גיל ארבע בחמישה בתי-סוהר סגורים – עד גיל תשעה חודשים
ספרד	עד גיל שלוש במדריד – עד גיל שש
פורטוגל	עד גיל שלוש
פינלנד	עד גיל שנתיים (ניתן להארכה)
רוסיה	בעשרה מתוך 35 בתי-הסוהר לנשים יש אפשרות לשכן ילדים
שווייץ	עד גיל שלוש

⁵⁴ Diane Caddle, "Age Limits for Babies in Prison: Some Lessons From Abroad", Home Office Research and Statistics Directorate, Research Findings, No. 80, 1998, at <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/r80.pdf>, viewed: July 10th 2005; Rudolf Vis, "Mothers and Babies in Prison", Report to the Social, Health and Family Affairs Committee, Council of Europe, Document 8762, June 9th 2000, at <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc00/EDOC8762.htm>, viewed: July 5th 2005.